

Avstralija, Severni teritorij: Narodni park Kakadu

//Oja Prelovšek

Površina: Severni teritorij (Northern Territory) 1.350.000 km², Avstralija 7.800.000 km².

Št. prebivalcev: Severni teritorij 200.000, Avstralija 20 milijonov.

Št. vrst ptic: 750 vrst v Avstraliji, od tega 250 vrst v NP Kakadu.

Zanimive vrste ptic in ogrožene ptice:

štorklja vrste *Ephippiorhynchus asiaticus*, znana kot jabiru, jacana (*Metopidius gallinacea*), ogroženi kragulj vrste *Erythrotriorchis radiatus*.

Zanimive rastline: bambus vrste *Bambusa arnhemica* – edina avtohtona vrsta bambusa v Avstraliji; tropski grm *Pandanus spiralis*, ki ga Aborigini uporabljajo za zdravila, vlaknine in hrano.

Zanimive živali: sladkovodni krokodil (*Crocodylus johnstonii*) in kuščarji iz rodu *Varanus* (goane), oboji značilni le za Avstralijo.

Biomi: tropski pas na severu Severnega teritorija in puščavski v centru Avstralije.

Zavarovana območja: Narodni park Kakadu – območje svetovne dediščine (kulturne in naravne); in Rezervat Združenega kraljestva, ki je od leta 1999 zavarovan z aktom »Varstvo okolja in biodiverzitet«.

Varstveni problemi: požari, širjenje južnoameriške praproti rodu *Salvinia* in naseljene južnoameriške strupene vrste krasače *Bufo marinus*, ki ogroža goane.

Varstvena prizadevanja: izleti z rangerji, ozaveščanje tako o kulturni kot naravni dediščini, sodelovanje z Aborigini in upravljanje ozemelj z njihovim tradicionalnim znanjem.

Pokrajinske utrinke Avstralije verjetno poznata marsikdo med nami. Puščava. Suša. Neznanska širina. Bralec se bo vprašal, kaj vendar me je na popotovanju pritegnilo k pisanju o pticah te navidez neusmiljene dežele. Na severu Severnega teritorija Avstralije, kakih dvesto kilometrov vzhodno od Darwina, se na 20.000 kvadratnih kilometrih razprostira Narodni park Kakadu. Čudovitemu svetu ptic Parka doda še večjo veljavo dejstvo, da v Parku, ki pokriva le 1/400 površine Avstralije, živi 1/3 ptic te prostrane celine!

Narodni park Kakadu

Ime Kakadu, pa naj ornitologom zveni še tako vabljivo, ne izhaja iz »cockatoo« (sl. kakadu), pač pa je izpeljano iz imena jezika Gagudju, ki so ga govorili Aborigini severnega dela parka do začetka 20. stoletja. Potomci teh ljudi še vedno živijo v Kakaduju, toda jezika pogovorno več ne uporabljajo.

Kakadu ima kulturno sporočilo. Oblikovali so ga duhovni predniki Aboriginov v času Ustvarjanja. Ti predniki, »prvi ljudje«, so popotovali prek dežele in ustvarjali pokrajino, rastline in živali, med njimi tudi ljudi. S seboj so prinesli zakone in Aborigine obogatili z obredi, jeziki, čaščenjem narave in znanjem o njej.

Dve tretjini Narodnega parka Kakadu, ki vključuje tradicionalna ozemlja številnih aboriginskih skupnosti, zaradi kulturne dediščine upravljajo t.i. tradicionalni aboriginski lastniki, eno pa avstralski Vladni svet za okolje in dediščino. Sodi med redka Območja svetovne dediščine.

Letni časi in vloga požiganja

Aborigini ločijo šest letnih časov. Za nas, bežne obiskovalce in turiste, preprosto velja, da od maja do oktobra vlada obdobje suše, od novembra do aprila pa deževno obdobje – dežuje vse dni! Nevarnosti uničujočih izbruhov požarov, predvsem ob koncu suhe sezone, se Aborigini izognejo s tradicionalnim požiganjem v začetku suše, ko je vreme še razmeroma hladno. Z nizkim, nadziranim ognjem v krpicah razredčijo predvsem površine vnetljive puščičaste trave iz rodu *Sorghum*.

Habitati Kakaduja

Na poti skozi Kakadu popotnik zre v savanske gozdove, saj ti pokrivajo večino Parka. Sestavljajo jih v glavnem evkalipti (ki jih je v Avstraliji med 700 in 800 vrst!) in visoke trave. Čeprav se savane zdijo nekako brez življenja, je raznovrstnost rastlin in živali v njih večja kot v kateremkoli drugem habitatnem tipu Parka.

Monsunski gozdovi se pojavljajo v majhnih krpicah. Ptice in netopirji (t.i. leteče lisice), ki jedo plodove, so ključni za ohranjanje povezanosti teh krpic s širjenjem semen in peloda.

Milijoni let erozije so na jugu parka oblikovali gričevje in »polomljene« grebene. Rezultat te nenavadne geologije je velika raznolikost rastlinskega in živalskega sveta. Kamnita pokrajina iz peščenjaka na vzhodu – planota Ozemlja Arnhem, ki je v lasti Aboriginov – se razprostira 500 km vzdolž vzhodne meje Parka. Skalnata podlaga je preprežena z mrežo tolmunov, vrh planote pa je surov, suh svet, kjer voda hitro odteče. Na mnogih predelih je tudi prst redka. Vzdolž grebena so potočki izdolbli globoke tolmuhe, v katerih so se zarasli visoki monsunski gozdovi. Zaradi vode, ki prenika po skalah, je to najpomembnejše zatočišče za živali med sušnimi meseci.

Dolgi obalni deli in dva otoka parka so poraščeni z gozdovi mangrov, ki so ne le pomembno življenjsko okolje mnogih vrst rib, pač pa tudi ptic na preletu.

Poplavne pokrajine in »bilabongi« (aborig.: billabong; za avstralsko puščavo značilna mlaka, ki vodo tudi v dolgih obdobjih suše obdrži dlje kot reke in potoki) so izpostavljeni dramatičnim sezonskim spremembam. Med deževjem mokre sezone (november – april) voda poplavi stoti-

Zemljevid:

Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

- 1: Puščava Severnega teritorija
- 2: Narodni park Kakadu na skrajnem tropskem severu
- 3: Arnhem Land – od leta 1931 v lasti Aboriginov
- 4: Tradicionalno aboriginsko čiščenje gozdov – nadzorovano požigalništvo
- 5: Avstralski kuščar »goana«
- 6: Bubba, eno izmed mokrišč Kakaduja

foto: Oja Prelovšek in Sarah Gill

- 7: Mokrišče Yellow Water v narodnem parku Kakadu
- foto: Oja Prelovšek

8

9

10

11

12

13

14

8: Krokodil v mokrišču Yellow Water
foto: Oja Prelovšek

9: Jakana (*Metopidius gallinacea*) ima tako dolge prste, da nima težav s hojo po lokvanjih, zato se v angleščini imenuje »lotusbird«. foto: Sarah Gill

10: Srednja bela čaplja *Ardea intermedia* se brezskrbno sprehaja po bilabongih Kakaduja. foto: Oja Prelovšek

11: Čaplja vrste *Ardea picata* je v Avstraliji razmeroma redka. Za življenje namreč potrebuje velike vodne površine. foto: Oja Prelovšek

12: Kačjevratnik (*Anhinga melanogaster*) foto: Oja Prelovšek

13: Štoklja *Ephippiorhynchus asiaticus* je značilna za S del Avstralije in je drugod kvečjemu redek preletnik. foto: Oja Prelovšek

ne kvadratnih kilometrov, ko pa se vodne površine med suho sezono krčijo, najdejo krokodili in vodne ptice zatočišča v preostalih vodnih površinah, kakršna je Yellow Water Billabong.

Ptice v parku Kakadu

V teh številnih habitatnih tipih Parka Kakadu živi več kot 280 vrst ptic. Nekatere zasedajo mnoge habitate in so tudi sicer splošno razširjene po celini, npr. grlica vrste *Geopelia striata* ali papiga vrste *Trichoglossus haematodus*. Za npr. goloba vrste *Ocyphaps lophotes*, ki je sicer splošno razširjen po Avstraliji, je Kakadu severna meja njegovega areala, zato ga je tu redko videti. Markantna vrsta, ki jo je moč zaslediti v Kakaduju, je ogroženi kragulj vrste *Erythrotriorchis radiatus*, ki je največji avstralski kragulj. Za lov in gnezdenje potrebuje samotnen gozd ali goščavo s krpami vodnih površin – bilabongov.

Najbolj privlačna za ptice so mokrišča. V nadaljevanju sledi predstavitev mokrišča Yellow Water, del južnega sistema reke Aligator, ki je največji rečni sistem parka.

Mokrišča Kakaduja

Mokrišča pokrivajo prehodno cono med stalno mokrimi in na splošno suhimi površinami. Imajo značilnosti obeh, vendar obenem niso opredeljena ne kot vodno ne kot terestrično okolje. Barja, močvirja, poplavne površine, bregovi jezer, estuarij in lagune – to je le nekaj tipov mokrišč Kakaduja.

Eno najlepših nahajališč, ki privabi mnoge ornitologe, je Yellow Water Billabong ali – v aboriginskem jeziku – Ngurrungurrudjba. Kot druga mokrišča tudi to izkusi

letne sezonske spremembe suše in poplav. V času mokre sezone se voda dvigne tudi za 5 metrov in posledica poplav je porazgubitev živalskega sveta. Takrat celo krokodila vidiš zelo poredkoma. Med suho sezono vodna gladina pada in do naslednje mokre sezone je v suhih strugah videti le še krpice vodnih površin. Toda prav v času suhe sezone je življenje tod najbogatejše.

Ptice mokrišča Yellow Water

Na izletu z ladjico v zgodnjih jutranjih urah lahko od bližu opazujete živahno prebujanje ptic. Najbolj pritegne svečana črnovrata štoklja ali jabiru (*Ephippiorhynchus asiaticus*), ki se elegantno sprehaja po tropskih mokriščih. Samci imajo temne oči, žar samičjih rumenih pa zbuja pozornost iz temne barve vratu in glave. Jabiru je edina predstavnik štokkelj v Avstraliji.

Poleg tod značilnih vrst kormoranov *Phalacrocorax melanoleucos* in *P. sulcirostris* si tu peruti suši tudi zanimiva vrsta *Anhinga melanogaster*, t. i. darter. Angleško ime te ptice izhaja iz besede »dart« – puščica – in to ne brez razloga. Vrat te ptice je tako gibljiv, da med lovljenjem rib deluje kot sulica, ko se zviti del pod vodo nenaodoma izravna.

Čeprav naj bi bila velika bela čaplja (*Ardea alba*) pogosta v tem habitatu, nismo videli nobene; vodnik nam je pojasnil, da so jih tod aboriginska plemena veliko lovila zavoljo belih peres, ki so jih prodajali belemu človeku (»white fellah«). Srečali pa smo nekaj srednjih belih čapelj (*A. intermedia*) in čaplje vrste *A. picata*. Razmeroma plašna je čaplja vrste *Nycticorax caledonicus*, toda mi čudno, da se je

15

16

17

18

19

20

tistega vse svetlejšega jutra skrivala med vejevjem, saj je to predvsem nočna ptica.

Najpogostejša vrsta, zelo značilna za Severni teritorij Avstralije, je sračja gos (*Anseranas semipalmata*). Jate stotin teh gosi sem srečala na vsakem večjem bilabongu Kakaduja. Med njimi živijo race – vrste *Nettapus pulchellus*, ki se jih zaradi malomarnosti angleškega raziskovalca drži ponesrečeno »gosje« ime, green pygmy goose. V manjših jatah plavajo kot kakšni splavčki race vrst *Dendrocygna eytoni* z dolgimi, zavitimi peresi na perutih in manjše »tavojoče« race vrste *D. arcuata*.

Jakana (*Metopidius gallinacea*), to je pojava! Edina predstavnik družine Jacanidae ima tako dolge prste, da ji hoja po lokvanjih ne povzroča posebnih težav! V njenem letu nad Yellow Water pa se opazovalcu zdi, kot da njeni prsti plapolajo za telesom te za skrajni sever značilne ptice. Lokvanji so zanjo ključnega pomena, saj na njih celo gnezdi. V angleščini se je zato drži ime lotusbird.

Od ujed je ob vsej obali Avstralije in večjih površinah, kakršna je tudi Yellow Water, pogost – pa zato pogled nanj nič manj impresiven – orel vrste *Haliaeetus leucogaster*. Videli smo tudi njegovo gnezdo, ki pa si ga je po spremenjeni zgornji konstrukciji sodeč prilastil od manjšega škarnika vrste *Haliastur sphenurus*.

Naj za zaključek, ki ne pomeni konca teh nenavadnih vtisov iz zelene oaze pustega Severnega teritorija, od drobnih in drznih letalcev vodomcev vrst *Todiramphus macleayii*, videnih ob majhnem, od turistov neobleganem bilabongu Bubba, in čebelarja vrste *Merops ornatus* presko-

čim na velike in številne pelikane, ki so se spretavali v poznem popoldnevu nad Mamukalo – mokriščem še više in vzhodno od reke Aligator. Čeprav je ta vrsta (*Pelecanus conspicillatus*) splošno razširjena in pogosta tudi v Viktoriji, kjer sem živela, je bil pogled na stotine ptic, kaj ptic – jat, ki so se spretavale nad menoj, veličasten.

»Boh boh!«

Po vsem Parku so na različnih lokalitetah vsak dan organizirani vodeni sprehodi z rangerji. Tako Uprava parka skrbi za ozaveščanje ljudi o dragocenosti tako naravne kot tudi kulturne dediščine. »Boh boh« v aboriginskem jeziku pomeni nasvidenje, ki pa ne pomeni konca, pač pa le nov začetek! ●

»If you respect the land,
then you will feel the land.

Your experience will be one that you
cannot get anywhere else in the world.«

»Če spoštuješ deželo,
jo boš čutil.

Takšne izkušnje ne boš dobil nikjer drugje na svetu.«

Brian Baruwei – Wurrkbarbar klan.
Aboriginski tradicionalni lastnik.

14 in 15: Orel vrste *Haliaeetus leucogaster* (14) je ob obalah Avstralije pogost. Opaženo gnezdo si je po konstrukciji sodeč prilastil od manjšega škarnika vrste *Haliastur sphenurus* (15).
foto: Oja Prelovšek

16: Žličarka *Platylea regia* med gosmi vrste *Anser semipalmata*.
foto: Oja Prelovšek

17: Jate gosi vrste *Anser semipalmata*, letajo nad mokrišči Kakaduja. Njihovo oglašanje je podobno sračjemu.
foto: Oja Prelovšek

18: Raca vrste *Nettapus pulchellus* je v letu zaradi svojega čokatega kljuna podobna majhni gosi.
foto: Sarah Gill

19: Na mokrišču Bubba sta se vodomca vrste *Todiramphus macleayii* ob kratkem postanku zlila z barvo neba.
foto: Oja Prelovšek

20: Pogled na jate pelikanov (*Pelecanus conspicillatus*) nad mokriščem Mamukala.
foto: Sarah Gill

Več informacij o parku:

<http://www.environment.gov.au/parks/kakadu/index.html>